

Tässä numerossa:

- Suomalaisten pankkien kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 1997
Kotimaisten talletuspankkien tuloslaskelman pääerät vuosina 1993 - 1997
- Pankkien kiinteistöomistukset tuottavat vielä huonosti
- Rahanpesun tehokas torjunta edellyttää valvottavien henkilöstön jatkuvaa koulutusta ja asianmukaista sisäistä ohjeistusta
Asiakkaan tunteminen
- Rata ja vakuutusvalvonta kehittävät yhteistyötään myös valvontapöytäkirjan pohjalta
- Ratan edustajat mukana Pankkiasiakkaiden neuvontatoimistossa

SUOMALAISTEN PANKKIEN KANNATTAVUUS JA VAKAVARAISUUS VUONNA 1997

Pankkien kannattavuus parani olennaisesti talouden myönteisen kehityksen ansiosta. Kannattavuutta kohensivat pääasiassa luotto- ja takaustappioiden pieneneminen, toimintakulujen supistuminen sekä rahoituskatteen kasvu.

Liikevoitto parani 2,7 miljardia markkaa

Pankkien yhteenlaskettu liikevoitto kasvoi 69 % edellisvuotiseen verrattuna. Liikevoittoa kertyi 6,5 miljardia markkaa eli 2,7 miljardia markkaa enemmän kuin vuonna 1996. Kehitys oli samanlainen, vaikka tulokseen vaikuttavat poikkeukselliset erät jätettäisiin ottamatta huomioon, sillä pankkien liikevoitto ilman arvopaperikaupan katetta ja Meritan eläkekassan palauttamaa ylikatetta oli vuonna 1997 yhteensä 3 miljardia markkaa ja vuonna 1996 0,5 miljardia markkaa.

Rahoituskate kasvoi 0,7 miljardia markkaa

Rahoituskate kasvoi 0,7 miljardia markkaa 11,7 miljardiin markkaan. Rahoituskatteen paranemiseen vaikuttivat mm. järjestämättömien saamisten merkittävä supistuminen ja talletuskorkojen aleneminen.

Markkaluottojen ja talletusten korkomarginaali parani hieman vuoden aikana. Kaikkien talletuspankkien korkomarginaali kasvoi 0,2 prosenttiyksikköä ja oli vuoden lopussa 4,3 %.

Arvopaperikaupan kate lähes edellisvuotisella tasolla

Yhteenlaskettu arvopaperikaupan kate oli 2,0 miljardia markkaa eli 0,1 miljardia markkaa pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Tosin pankkikohtaiset erot olivat varsin huomattavat.

Toimintakulut pienenevät 0,4 miljardia markkaa

Pankit jatkoivat kustannustensa leikkaamista vuoden 1997 aikana. Toimintakulut (muut kulut + poistot) pienenevät 0,4 miljardia markkaa.

Pankkitoiminnan tervehdyttämisen ansiosta kolmen suurimman pankkiryhmittymän henkilöstökulut supistuivat vuoden 1997 aikana 0,4 miljardia markkaa edellisvuotisesta. Näiden pankkien henkilöstömäärä oli joulukuun 1997 lopussa yhteensä noin 27 500 eli 3 000 vähemmän kuin edellisen vuoden lopussa. Lisäksi muita kuluja vähensi Meritan eläkekassan Merita-konsernille palauttama ylikate, yhteensä 1,5 miljardia markkaa (vuotta aikaisemmin 1,2 miljardia markkaa). Toisaalta toimintakuluja kasvattivat kiinteistöistä kirjatut lisäpoistot ja kiinteistöyhteisöosakkeista kirjatut arvonalennukset, sillä ne olivat noin puoli miljardia markkaa edellisvuotisia suuremmat.

Tulos ennen luotto- ja takaustappioita parani 1,4 miljardia markkaa

Pankkien tulos ennen luotto- ja takaustappioita oli 8,9 miljardia markkaa, mikä oli 1,4 miljardia markkaa parempi kuin vuonna 1996.

Kustannustehokkuus lähellä ruotsalaisten pankkien tehokkuutta

Lähes kaikkien pankkien kustannustehokkuus parani edelleen vuoden 1997 aikana niin, että se oli jo lähellä ruotsalaisten pankkien tehokkuutta. Tuottojen suhde kuluihin ilman luotto- ja takaustappioita oli 1,68 (1,50 ilman eläkekassan palauttamaa ylikatetta). Vuotta aikaisemmin vastaavat luvut olivat 1,55 (1,42).

Luotto- ja takaustappiot pienenevät 1,3 miljardia markkaa

Luotto- ja takaustappiot vähenivät 35 % edellisvuotisesta eli 2,4 miljardiin markkaan. Luotto- ja takaustappioiden osuus saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä oli 0,8 %, kun niiden osuus vuotta aikaisemmin oli 1,2 %.

Järjestämättömien saamisten kanta supistui edelleen

Järjestämättömien saamisten kanta supistui vuoden 1997 aikana 32 % ja oli vuoden 1997 lopussa 8,3 miljardia markkaa, kun se vuoden 1996 lopussa oli 12,3 miljardia markkaa. Järjestämättömien saamisten osuus saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä oli vuoden 1997 lopussa enää 2,7 %. Vielä kaksi vuotta aikaisemmin se oli runsaat 6 %.

Vakavaraisuudessa ei suuria muutoksia

Pankkien keskimääräinen vakavaraisuus oli vuoden 1997 lopussa 11,6 % eli hieman parempi kuin vuotta aiemmin. Luottolaman torjumiseksi vuonna 1992 myönnettyjä valtion pääomasijoituksia lyhennettiin vuoden 1997 aikana yhteensä 3,5 miljardilla markalla. Vuoden lopussa näitä pääomasijoituksia oli edelleen pankkien taseissa vakavaraisuutta vahvistamassa 3,1 miljardin markan edestä. Näiden vaikutus pankkien vakavaraisuuteen oli 0,9 prosenttiyksikköä. Pankkien ensisijaiset omat varat olivat vuoden lopussa 29,0 miljardia markkaa, ja näiden suhde riskipainotettuihin saamisiin oli 7,6 %.

Lisätietoja antaa pankkitarkastaja Kjell Hemberg.

Kotimaisten talletuspankkien ¹⁾ tuloslaskelman pääerät vuosina 1993-1997

Kaikki pankit yhteensä	1997 ²⁾	1996 ²⁾	1995	1994	1993
Rahoituskate, mrd. mk	11,7	11,0	12,4	13,7	13,0
Muut tuotot, mrd. mk	10,2	10,2	8,2	8,6	9,7

Tuotot yhteensä, mrd. mk	21,9	21,2	20,6	22,3	22,7
Muut kulut, mrd. mk	12,0	12,8	15,5	16,4	15,3
Eläkekassan palauttama ylikate (+), mrd. mk	1,5	1,2			
Poistot, mrd. mk	2,5	2,1	1,7	1,5	1,9
Tulos ennen luotto- ja takaustappioita, mrd. mk	8,9	7,5	3,4	4,4	5,5
Luotto- ja takaustappiot, mrd. mk	2,4	3,7	6,2	11,2	14,7
Liikevoitto/-tappio, mrd. mk	6,5	3,8	-2,8	-6,8	-9,2
Kustannustehokkuus					
Ennen luotto- ja takaustappioita	1,68	1,55	1,20	1,24	1,32
Luottotappioiden jälkeen	1,42	1,22	0,88	0,77	0,71
Oman pääoman tuotto (ROE), %	17,7	11,8	-9,6	-20,3	-25,9
Koko pääoman tuotto (ROA), %	0,92	0,56	-0,48	-1,01	-1,35
Taseen loppusumma	608,4	578,2	616,6	667,8	726,8
Järjestämättömät saamiset, netto	8,3	12,3	19,6	25,4	35,9
-% saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä	2,7	4,0	6,3	7,2	8,7
Luotto- ja takaustappiot % saamisista yleisöltä ja julkisyhteisöiltä	0,8	1,2	2,0	3,2	3,6
Vakavaraisuus, % (LLL) - kaikki pankit	11,6	11,4	12,0	11,7	10,7
Riskipainotetut saamiset ja vastuut	383,4	372,3	371,7	419,5	488,5

Liikepankeista konsernitiedot.

1) Kaikki kotimaiset talletuspankkikonsernit eli Merita-konserni, Osuuspankkiryhmä, PSP-, SKOP-, ÅAB- ja Interbank-konserni, säästöpankit ja paikallisosuuspankit.

2) Vuoden 1996 ja 1997 luvut eivät ole vertailukelpoisia aiempien vuosien lukujen kanssa. Vuosina 1996 ja 1997 on käytetty uuden osuuspankkiryhmän lukuja, aiempina vuosina OKO-konsernin ja osuuspankkien lukuja erikseen.

PANKKIEN KIINTEISTÖOMISTUKSET TUOTTAVAT VIELÄ HUONOSTI

Suomalaisten pankkien tulokset ovat suotuisan talouskehityksen ja pankkien toiminnan tehostumisen myötä olleet voitollisia jo kolmen vuoden ajan. Pankkien kannattavuutta rasittaa kuitenkin pankkikriisin jäljiltä vielä suuri ja osittain huonotuottoinen kiinteistöomaisuus.

Muussa kuin omassa käytössä olevien kiinteistöjen tuotto noin 4.5 %

Pankkien omistamien kiinteistöjen kokonaismäärä vuoden 1997 lopussa oli noin 40 miljardia markkaa eli vajaa 7 % niiden yhteenlasketusta taseesta. Kiinteistöistä oli omassa käytössä noin neljäsosa.

Pankkien muussa kuin omassa käytössä olevien kiinteistöjen keskimääräinen tuotto oli vuonna 1997 noin 4.5 %, vaikka tyhjinä olevien liike- ja toimistohuoneistojen lukumäärät ovat kiinteistömarkkinoiden elpymisen ansiosta vähentyneet ainakin pääkaupunkiseudulla ja muissa talouden kasvukeskuksissa. Tuottoa voidaan pitää vain välttävänä. Lisäksi noin kolmasosa pankkien muussa kuin omassa käytössä olevista kiinteistöistä tuottaa korkeintaan 3 % sijoitetulle pääomalle.

Pankkien jatkettava kiinteistöomistustensa vähentämistä

Rahoitustarkastus pitää välttämättömänä, että pankit jatkavat suunnitelmallisesti ponnistelujaan kiinteistöomistusten vähentämiseksi ja tuoton parantamiseksi. Kiinteistöomistuksen hallittu vähentäminen edellyttää kuitenkin, että alalla on toimivat jälkimarkkinat. Kiinteistöongelman häiriötön hoitaminen vaatii niin pankeilta kuin viranomaisiltakin pitkäjänteistä ja tavoitteellista yhteistyötä.

Rahoitustarkastus tulee vaikuttamaan omalta osaltaan siihen, että pankit antavat tilinpäätöksissään entistä yksityiskohtaisempia tietoja myös kiinteistöomistuksistaan. Tämä on omiaan helpottamaan asiakkaiden, omistajien ja markkina-analyytikkojen mahdollisuuksia arvioida pankkien taloudellista tilaa.

Rahoitustarkastus, Suomen Pankki ja sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosasto selvittivät vuosina 1996–1997 pankkien, omaisuudenhoitoyhtiöiden ja vakuutusyhtiöiden kiinteistöomaisuuden määrää ja tuottoa. Tämän lisäksi Rahoitustarkastus on käynyt tarkastuksin läpi suurimpien pankkien ja pankkiryhmittymien suurimpiin ja huonotuottoisimpiin kiinteistöihin sisältyvän kiinteistöriskin.

Lisätietoja antaa valvontapäällikkö Pentti Mattila.

RAHANPESUN TEHOKAS TORJUNTA EDELLYTTÄÄ VALVOTTAVIEN HENKILÖSTÖN JATKUVAA KOULUTUSTA JA ASIANMUKAISTA SISÄISTÄ OHJEISTUSTA

Rahanpesun vastustamiseen liittyy huomattavia taloudellisia ja yhteiskunnallisia intressejä. Yhteiskunnan kannalta on tärkeää, että rahanpesua vastustetaan ennakolta mahdollisimman tehokkaasti ja että mahdolliset epäilyttävät toimet tulevat ilmi.

Rahanpesun tehokas torjunta edellyttää myös Rahoitustarkastuksen valvottavilta jatkuvia toimenpiteitä. Rata pitää tärkeänä, että valvottavat järjestävät henkilökunnalleen koulutusta, päivittävät sisäistä ohjeistustaan sekä arvioivat toimintatapojensa ja sisäisen valvonnan tehostamistarvetta. Ohjeistettavia ja koulutettavia asioita ovat muun muassa asiakkaan tunnistaminen eri tilanteissa, mahdollinen tarve tehostaa asiakkaan toiminnan tuntemista sekä ilmoitusmenettely. Valvottavan tulee lisäksi ohjeistaa, kuinka tunnistamisasiakirjat ja

selvitykset epäilyttävistä tapahtumista arkistoidaan.

Ilmoitukset keskusrikospoliisin selvittelykeskukselle

Ilmoitukset rahanpesuepäilyistä tehdään keskusrikospoliisin selvittelykeskukselle, joka hoitaa epäilyttäviin liiketoimiin liittyvien ilmoitusten vastaanottamisen, tallettamisen, selvittämisen ja tutkinnan. Ilmoitusvelvollisia ovat mm. seuraavat Ratan valvottavat: luottolaitostoiminnasta annetussa laissa tarkoitettu luottolaitos, ulkomaisen luottolaitoksen sivukonttori ja edustusto, sijoituspalveluyritys, ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen sivuliike ja edustusto sekä panttilainauslaitos. Ilmoitusvelvollisia ovat myös rahoituslaitokset, joita ovat esim valuutanvaihtopisteet sekä sijoituspalvelujen oheispalveluja tarjoavat yhteisöt.

Ilmoitusvelvollisen tehtäviin ei kuulu arvioida, mistä rikoksesta mahdollisesti on kysymys tai ylittyykö esitutkintakynnys. Varojen alkuperän ja liiketoimen rikosoikeudellisen luonteen selvittäminen jää aina jälkiarvioinnin varaan. Jos asiassa on syytä epäillä rikosta, selvittelykeskus siirtää asian esitutkintaan. Vasta rahanpesun selvittämisen yhteydessä sekä mahdollisessa esitutkinnassa voidaan tarkemmin selvittää, mitä rikosoikeudellisia tunnusmerkkijä teko täyttää.

Tunnistamis-, ilmoittamis- ja arkistointivelvollisuutta on laissa tehostettu erityisin rangaistussäännöksin; nämä säännökset myös kieltävät paljastamasta asiakkaalle, että hänestä tehdään ilmoitus.

Sisäasiainministeriöltä määräys rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä

Sisäasiainministeriö on antanut määräyksen rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Määräyksellä täydennetään maaliskuun 1998 alusta voimaan tullutta uutta lakia rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Määräys on saatavilla muun muassa Rahoitustarkastuksen Internet-sivuilta: www.rata.bof.fi. Sivuilta on myös linkki Kansainvälisen rahanpesun torjunnan työryhmän (FATF) Internet-sivuille: www.oecd.org/fatf/.

Rahoitustarkastuksen valvottavien kannalta uusi laki ja sisäasiain ministeriön määräys muuttavat aikaisempaan nähden lähinnä ilmoitusmenettelyä. Rata ei enää ota vastaan ilmoituksia, vaan ne tehdään selvittelykeskukselle.

Rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevia säännöksiä sovelletaan Ratan valvottavien ja muiden ilmoitusvelvollisten suomalaisiin toimipaikkoihin. Ilmoitusvelollisen on huolehdittava lisäksi siitä, että samoja periaatteita noudatetaan myös sellaisissa pankkitoimintaa harjoittavissa toimipaikoissa, jotka sijaitsevat valtiossa, jossa ei ole rahanpesun estämiseksi annettua lainsäädäntöä.

Rahoitustarkastuksen määräys "Luottolaitoksessa noudatettavasta huolellisuudesta ja menettelytavoista suojautua rahoitusjärjestelmän rikolliselta hyväksikäytöltä" on kumottu. Rahoitustarkastus jatkaa edelleen uudenkin lain ja määräyksen noudattamisen valvontaa omien valvottaviensa osalta.

Selvittelykeskuksen yhteystiedot

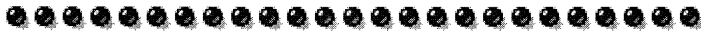
Rahanpesun selvittelykeskus
Keskusrikospoliisi
PL 285,
01301 Vantaa
Puhelin (09) 838 8661.

Lisätietoja antaa pankkitarkastaja Tuija Nevalainen.

Asiakkaan tunteminen

Hyvän pankkitavan peruseriaatteita on, että luottolaitos tuntee asiakkaansa. Periaatetta sovelletaan myös rahanpesun torjunnassa. Jotta ilmoitusvelvollinen voisi arvioida, mikä sen toimialalla on tavanomaisesta poikkeavaa ja epäilyttävää, huomiota on kiinnitettävä paitsi siihen, että tiedetään, kuka asiakas on, myös siihen, että ilmoitusvelvollinen tuntee asiakkaansa liiketoiminnan laadun, laajuuden sekä palvelujen käytön tarkoituksen.

Huolellisuusvelvoitteeseen sisältyy, että ilmoitusvelvollinen aina epäilyttävissä tilanteissa selvittää ja varmistaa varojen laillisen alkuperän. Epäilyttävistä tapauksista on tehtävä ilmoitus selvittelykeskukselle - ilmoituksen tekoa ei saa paljastaa asiakkaalle.

RATA JA VAKUUTUSVALVONTA KEHITTÄVÄT YHTEISTYÖTÄÄN MYÖS VALVONTAPÖYTÄKIRJAN POHJALTA

Rahoitustarkastus ja sosiaali- ja terveysministeriön (STM) vakuutusosasto jatkavat käytännön valvontayhteistyönsä kehittämistä kesäkuussa 1997 allekirjoittamansa valvontapöytäkirjan pohjalta. Yhteistyön tavoitteena on lisätä voimavarojen tehokasta käyttöä sekä tuoda esiin valvonnan mahdollisista puutteista ja päällekkäisyyksistä johtuvat muutostarpeet.

Finanssikonglomeraattien¹ valvontaa koskevassa valvontapöytäkirjassa on sovittu valvojien välisen yhteistyön sisällöstä, noudatettavista menettelytavoista ja tietojenvaihdosta. Valvontayhteistyön kohdealueita ovat muun muassa finanssiryhmittymän keskinäinen liiketoiminta, suuret riskikeskittymät ja osakeomistusten valvonta.

Valvontapöytäkirja on luonteva jatko sille pitkäjänteiselle yhteistyölle, jota Rata ja STM:n vakuutusosasto ovat jo vuodesta 1993 lähtien harjoittaneet Ratan johtokunnassa. Yhteinen johtokuntatyöskentely on turvannut esteettömän tiedonkulun rahoitus- ja vakuutusvalvojien välillä.

1) Finanssikonglomeraatti on rahoitus- ja vakuutuspalveluja tarjoava finanssiryhmittymä.

Selvitysmiehen raportti

Kesällä 1997 valtiovarainministeriö asetti Björn Wahlroosin selvitysmieheksi pohtimaan rahoitus- ja vakuutusvalvonnan kehittämistä. Selvitysmies ehdotti Rahoitustarkastuksen ja vakuutusvalvonnan yhdistämistä finanssitarkastukseksi valtioneuvoston alaisuuteen. Selvityksestä antamassaan lausunnossa Rahoitustarkastus totesi Wahlroosin analyysin rahoitusmarkkinoiden kehitystrendeistä olevan oikean suuntainen, mutta ei nähnyt

edellytyksiä rahoitus- ja vakuutusvalvonnan yhdistämiselle lähinnä eläkevakuutuksen ja muun sosiaalivakuutuksen erityispiirteiden vuoksi. Rahoitustarkastus totesi yhteisten valvontahaasteiden vaativan kuitenkin yhteistyön tehostamista.

Yhteistyön kehittäminen jatkuu myös ministerien nimittämässä työryhmässä

Tammikuussa 1998 ministerit Jouko Skinnari ja Sinikka Mönkkäre asettivat työryhmän valmistelemaan rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden viranomaisvalvonnan uudistusta. Vakuutusvalvonnan uudelleenjärjestelyn lisäksi työryhmän tulee ottaa kantaa valvontaviranomaisten välisen yhteistyön kehittämiseen.

Työryhmän tehtävänä on

- * laatia ehdotukset lainsäädäntöuudistuksiksi lainvalmistelun ja muun norminannon erottamiseksi varsinaisesta vakuutusvalvontatehtävästä
- * laatia ehdotus valvonnan sisältöä koskeviksi ratkaisuiksi ottaen huomioon tekninen kehitys, markkinoiden jatkuva integroituminen, toimialaliukuminen sekä finanssiryhmittymien tehokkaalle valvonnalle asettamat vaatimukset
- * selvittää norminannon muutostarpeet kilpailuolosuhteiden yhtenäistämiseksi rahoitus- ja vakuutusalan sijoitustuotteiden tarjoamisessa
- * laatia ehdotus sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleman esityksen pohjalta vakuutusvalvonnan järjestämiseksi uudeksi organisaatioksi ministeriön alaiseen itsenäiseen virastoon.

Työryhmään nimitettiin edustajat valtiovarainministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä Rahoitustarkastuksesta. Työryhmän puheenjohtajana toimii lainsäädäntöjohtaja Pekka Laajanen valtiovarainministeriöstä, ja Ratan edustaja työryhmässä on apulaisjohtaja Pirkko Pohjoisaho-Aarti. Työryhmän tulee saada työnsä valmiiksi 31.3.1999 mennessä. Työryhmä tekee ehdotuksia siten, että uuden vakuutusvalvontaorganisaation perustaminen voidaan sisällyttää vuoden 1999 talousarvioehdotukseen.

RATAN EDUSTAJAT MUKANA PANKKIASIAKKAIDEN NEUVONTATOIMISTOSSA

Pankkiasiakkaiden neuvontatoimisto on aloittamassa toimintaansa. Rahoitustarkastuksella, joka on yksi neuvontatoimiston perustajista, on oma edustuksensa toimiston johtokunnassa ja toimikunnassa.

Neuvontatoimiston johtokunnassa ovat Suomen Pankkiyhdistyksen, Kuluttajaviraston ja Rahoitustarkastuksen edustajat. Rataa edustavat johtaja Kaarlo Jännäri ja päälakimies Markku Lounatvuori. Johtokunta tekee mm. aloitteita periaatteellisissa ja laajakantoisissa asioissa pankkien ja niiden asiakkaiden välisen luottamuksen lisäämiseksi.

Rataa edustavana toimikunnan jäsenenä toimii lakimies Ilse Lampela ja hänen varamiehenään lakimies Pia Ovaska. Toimikunta käsittelee merkittäviä, toimiston neuvontatyössä esiin tulevia kysymyksiä, joissa kannanotot edellyttävät tietoa eri osapuolten näkemyksistä.

Neuvontatoimiston toiminta perustuu sopimus pohjaiseen järjestelyyn, eikä sillä ole tarkoitus korvata Ratan valvontatehtävää. Rata valvoo myös jatkossa luottolaitosten markkinointia ja sopimusehtojen käyttöä. Rata toivoo kuitenkin voivansa hyödyntää valvontatyössään neuvontatoimiston saamaa markkinainformaatiota.

Lisätietoja antaa lakimies Ilse Lampela

